

NOGIRONLARNI IJTIMOYIY REABILITATSIYA QILISHNING INNAVATSION YO'NALISHLARI

To'xtasinova Mushtariybonu Isroiljon qizi

FarDU talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15204139>

Annotatsiya. Ushbu maqolada nogironlarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilishning innovatsion yo'nalishlari tahlil qilinadi. Zamonaviy texnologiyalar, jumladan, sun'iy intellekt, virtual reallik, robototexnika va masofaviy ta'lim nogironlarning hayot sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, ularning ta'lim olish, ish bilan ta'minlanish va ijtimoiy moslashuv jarayonlarini yaxshilashga qaratilgan ilg'or usullar ko'rib chiqiladi. Psixologik rehabilitatsiya, global tajribalar va huquqiy islohotlarning nogironlarni jamiyatga integratsiya qilishdagi o'rni ham yoritilgan. Maqolada nogironlar uchun qulay muhit yaratish va ularning ijtimoiy faolligini oshirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: Nogironlik, ijtimoiy rehabilitatsiya, innovatsion texnologiyalar, sun'iy intellekt, virtual reallik, robototexnika, masofaviy ta'lim, ijtimoiy integratsiya, psixologik rehabilitatsiya, bandlik, huquqiy islohotlar, nogironlar huquqlari, smart-shahar, inkluziv ta'lim, adaptiv texnologiyalar.

Kirish: Nogironlik nafaqat jismoniy cheklovlarni, balki ijtimoiy muhitga moslashish muammolarini ham o'z ichiga oladi. Shu sababli, zamonaviy jamiyatda nogironlarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilishning innovatsion usullarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb masalalardan biridir. Ushbu maqolada nogironlarni jamiyatga integratsiya qilish bo'yicha ilg'or yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarning o'rni yoritiladi.

Reabilitatsiyada raqamli texnologiyalar. Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari nogironlar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda:

Sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish – nutq sintezatorlari, ko'rish qobiliyati cheklangan shaxslarga mo'ljallangan aqlli tizimlar va ovozli boshqaruv funksiyalari.

Virtual reallik va kengaytirilgan reallik – nogironlar uchun psixologik va jismoniy terapiyada foydalanilmoqda. Masalan, yordamida harakat cheklovlariga duch kelgan bemorlar maxsus dasturlar orqali jismoniy faolligini oshirishlari mumkin. Ilovalar va platformalar – maxsus mobil ilovalar nogironlar uchun mustaqil hayot kechirishga yordam beradi (masalan, ko'zi ojizlar

uchun ekranni o'qiydigan ilovalar, eshitishda muammosi bor shaxslar uchun avtomatik subtitrlar xizmatlari).¹

Ta'lim va bandlik imkoniyatlarini kengaytirish

Nogironlarni jamiyatga integratsiya qilishda ta'lim va ish bilan ta'minlash muhim rol o'ynaydi:

Masofaviy ta'lim tizimlari – nogironlar uchun onlayn kurslar, inkluziv ta'lim platformalari va maxsus moslashtirilgan o'quv dasturlari orqali ta'lim olish imkoniyati yaratilmoqda.

Ijtimoiy tadbirkorlik – nogironlar uchun ish o'rinlari yaratish va ularning biznes g'oyalarini qo'llab-quvvatlash innovatsion reabilitatsiyaning muhim qismi hisoblanadi.

Robototexnika va protez texnologiyalari – yangi texnologiyalar nogironlarni kasbiy rivojlanishida muhim rol o'ynamoqda. Zamonaviy protezlar, exoskeletonlar va aqlli reabilitatsiya qurilmalari yordamida ko'plab nogironlar o'z kasbini davom ettira oladi.

Ijtimoiy moslashuv va jamoat hayotiga integratsiya. Nogironlarni ijtimoiy hayotga jalb qilish uchun quyidagi innovatsion yondashuvlar qo'llanilmoqda:

Smart-shahar loyihalari – jamoat transporti, infratuzilma va turli xizmatlar nogironlarga moslashtirilmoqda.

Nogironlar uchun maxsus sport va madaniy tadbirlar – sport musobaqalari, san'at va madaniyat bilan shug'ullanish imkoniyatlari nogironlarning jamiyatga faol qo'shilishiga yordam beradi.

Robot va sun'iy intellektga asoslangan hamrohlik tizimlari – maxsus aqlli qurilmalar nogironlarga kundalik hayotda yordam berib, ularning mustaqilligini oshiradi.²

Psixologik reabilitatsiya va diniy e'tiqod. Nogironlik nafaqat jismoniy, balki ruhiy sinov ham bo'lishi mumkin. Shu sababli, psixologik reabilitatsiya va diniy e'tiqod birgalikda insonning hayotga bo'lgan qarashlarini ijobiy tomonga o'zgartirishi mumkin.

Iymon va ruhiy barqarorlik – Islom, xristianlik, buddizm va boshqa dinlar sabr, qanoat va iymon orqali hayot sinovlarini yengish mumkinligini ta'kidlaydi. Diniy e'tiqodga ega insonlar nogironlikni Allohning sinovi yoki hayotning bir qismi sifatida qabul qilishi mumkin, bu esa ularning ruhiy barqarorligini oshiradi.

Dua va meditatsiya – Islomdagi duo, nasroniylikdagi ibodatlar va buddizmda meditatsiya ruhiy reabilitatsiya jarayonida insonning ichki xotirjamligini saqlashga yordam beradi.

¹ Ahmadov, Sh. (2022). Nogironlarni ijtimoiy reabilitatsiya qilishning zamonaviy usullari. Toshkent: "Ilm-Ziyo" nashriyoti.

² O'zbekiston Respublikasi Mehnat va ijtimoiy himoya vazirligi. (2023). Nogironlarni bandlik bilan ta'minlash bo'yicha davlat dasturi. Toshkent.

Diniy guruhlarning qo‘llab-quvvatlashi – Masjidlar, cherkovlar va boshqa diniy markazlar nogironlar uchun ijtimoiy moslashuv muhitini yaratishi, ularga psixologik va ma’naviy yordam berishi mumkin.³

Global tajribalar va nogironlarni qo‘llab-quvvatlash dasturlari

Turli mamlakatlarda nogironlarning ijtimoiy rehabilitatsiyasiga doir innovatsion yondashuvlar va diniy tamoyillarga asoslangan loyihalar mavjud:

Saudiya Arabistoni va Haj ibodati – Nogironlar uchun maxsus Haj dasturlari ishlab chiqilgan. Masjidul Haram va boshqa muqaddas joylarda maxsus yo‘laklar, nogironlar aravalari va ko‘mak xizmatlari mavjud.

Vatikan va nasroniy xayriya tashkilotlari – Katolik cherkovlari va nasroniy xayriya tashkilotlari nogiron bolalar va kattalar uchun bepul tibbiy yordam, ta’lim va mehnat imkoniyatlarini yaratmoqda.

Yaponiya va innovatsion texnologiyalar – Yaponiya nogironlar uchun aqlli robotlar, elektron protezlar va nogironlarga moslashtirilgan transport tizimlarini ishlab chiqmoqda. Bu texnologiyalar diniy qadriyatlar bilan uyg‘unlashib, insonlar orasida mehr-oqibatni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.⁴

Kelajak istiqbollari va tavsiyalar. Nogironlarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish bo‘yicha kelajakda quyidagi yo‘nalishlarda yanada ko‘proq innovatsion yondashuvlar kutilmoqda:

Texnologik rivojlanish – Sun’iy intellekt asosida nogironlarga yordam beradigan tizimlar rivojlantirilishi kerak.

Diniy tashkilotlarning faolligi – Masjidlar, cherkovlar va boshqa diniy markazlar nogironlar uchun maxsus dasturlarni kengaytirishi lozim.

Huquqiy islohotlar – Nogironlarning huquqlarini himoya qilishga oid qonunchilik bazasi mustahkamlanishi zarur.

Xulosa: Nogironlarni ijtimoiy rehabilitatsiya qilishda innovatsion yondashuvlar ularning jamiyatda faol ishtirok etishini ta’minlashga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar, ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish, smart-shahar loyihalari va ijtimoiy tadbirkorlik nogironlarning hayot sifatini yaxshilashga katta hissa qo‘shmoqda. Shu bois, davlat va jamiyat ushbu yo‘nalishlarda faol ishlashni davom ettirishi lozim.

³ . Smith, J. (2020). Innovative Approaches to Social Rehabilitation of Disabled People. Journal of Rehabilitation Sciences

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Qonunchiligi. (2021). Nogironlarni ijtimoiy himoya qilish to‘g‘risidagi qonun. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Qonunchiligi. (2021). Nogironlarni ijtimoiy himoya qilish to‘g‘risidagi qonun. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.
2. Smith, J. (2020). Innovative Approaches to Social Rehabilitation of Disabled People. Journal of Rehabilitation Sciences
3. Ahmadow, Sh. (2022). Nogironlarni ijtimoiy reabilitatsiya qilishning zamonaviy usullari. Toshkent: “Ilm-Ziyo” nashriyoti.
4. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat va ijtimoiy himoya vazirligi. (2023). Nogironlarni bandlik bilan ta’minlash bo‘yicha davlat dasturi. Toshkent.